

Tények, ferdtések, várakozások

PUBLICISZTIKA - LXIV. évfolyam, 7. szám, 2020. február 14.

Egy jelentés utóélete

Az Oktatói Hálózat (OHA) nevű csoport 30, magát függetlenként meghatározó értelmiségi közreműködésével összeállított és kiadott (angol és magyar nyelven) egy jelentést „a kultúra, az oktatás, a tudomány és a média leépítéséről 2010–2019 között”, amelyet január 28-án Brüsszelben és Budapesten egy időben mutatott, pontosabban mutattunk be. A 82 lapos füzet szabadon letölthető az *oktatoihalozat.hu* linkről.¹ A jelentés egyik szerzőjeként eléggé tájékozva vagyok létrejöttének és terjesztésének körülményeiről, tehát érdeklődéssel figyelem utóéletét, különösen a mi adónkból fenntartott és (elvben) semleges közmédiában.

A *Háttal Európának* című dokumentum egy rövid történelmi áttekintést követően végigveszi a 2010 óta lezajlott változásokat a szimbolikus térben, a köz- és felsőoktatásban, a kutatóhálózatban, a különféle művészeti ágakban, a kulturális örökség kezelésében és a médiában. Tényeket, idézeteket, valamint az azokból levonható következtetéseket közöl azzal a szándékkal, hogy felhívja a hazai és az európai politikusok, tudósítók és polgárok figyelmét arra, miként alakította át az ország sokszínű és autonóm intézményekkel teli kulturális életét egy mindent uralni kívánó központosító akarat, amely – sokszor a közvetlenül érintettek sem kivéve – általában végig csekély ellenállásba ütközött. Célunk volt az is, hogy rámutassunk, ez a folyamat bárhol máshol végbemehet, ahol gyenge a társadalom, az állampolgárok jelző- és immunrendszere.

Mivel a *Jelentés* szövege nyilvános, azt itt nem ismertetem, hanem inkább a visszhangjából válogatok, amely hangsúlyosan támasztja alá, mennyire igazuk volt a szerzőknek. A közmédiában a brüsszeli bemutató előtt már előkészítette a talajt: „*Ma újabb Magyarország-ellenes akciót tart az Európai Parlamentben a magyar ellenzék – erre hívta fel a figyelmet Hidvéghi Balázs, a Fidesz EP-képviselője egy internetes videóban. Azt mondta(,) Gyurcsány Ferenc felesége ezúttal is a magyarországi Soros-hálózat embereit hívta meg, hogy (...) együtt szidhassák hazánkat.*”² Majd a bemutató után hasonló hangon: „*Hidvéghi Balázs, az EP fideszes képviselője sajtónyilatkozatában gyalázatosan nevezte azt, hogy miközben a magyar hatóságok a határátjárásra készülő illegális migránsok ellen lépnek fel, addig az ellenzéki képviselők azzal vannak elfoglalva, hogy újabb hazugságrohamot indítsanak Magyarország ellen. A képviselő szerint az Oktatói Hálózatot, amely részt vett a keddi konferencia szervezésében, a Bajnai-kampány (!) alatt hozták létre abból a célból, magyar érdekeknek ártó rendezvényeket szervezzen. A konferencia keretében terjesztett jelentés nem más, mint egy politikai tanulmány, amelynek célja Magyarország besározása.*”³

Ezzel mintegy – ő vagy a neki is tanácsot (esetleg instrukciókat?) adó médiaguruk – megütötték azt az alaphangot, amelyet a közmédiában és szatellitjei, vagyis a kormányközeli tévé- és rádióadók, valamint sajtótermékek különféle hangszereléssel variáltak. A régi recept szerint a kormány kritikája számukra azonos a Magyarország elleni akcióval, miközben (!) bátor határrendészeink a migránsokkal küzdenek. Erről csak annyit, hogy az Európai Parlamentben hónapokkal előbb kell időpontot egyeztetni, hogy egy olyan külső kezdeményezés, mint a miénk, teremhez jusson. Hacsak nem mi magunk szerveztük meg a „migránsrohamot”, akkor a két esemény egybeesése nyilvánvaló véletlen kellett legyen.

Ahhoz, hogy egy civil kezdeményezés az EP-ben szóhoz jusson, kizárólag az EP valamely pártján vagy pártjain keresztül vezet az út. Felteszem, az olvasó is sejti, hogy a Fidesszel vagy a KDNP-vel csekély esélyünk lett volna sikerre vergődni. Így hát nem maradt más választás, mint a magyar ellenzéki pártokat

megkérni arra, hogy biztosítsanak termet a bemutatóra, jöllehet tisztában voltunk azzal, hogy az eseményt saját kormánykritikus hozzáállásuk megerősítésére fogják felhasználni, valamint, hogy mi nem befolyásolhatjuk, mit fognak mondani – akár egyetértünk vele, akár nem. Mindamellettt azt örvendetesnek tartottuk, hogy négy EP-frakció szervezésében több pártcsalád számos külföldi EP-képviselője vagy azok tanácsadói, asszisztensei is jelen voltak, köztük még az EPP, vagyis a Fidesz frakciójából is.

Az OHA, amely még csak nem is egy hivatalos civil szervezet, hanem egy olyan társaság, amelynek tagsága ugyan van, de például saját számlaszáma sincsen, természetesen nem Soros kreálmánya, a *Jelentés* szerzői ingyen dolgoztak, sőt ők maguk járultak hozzá a különféle kiadásokhoz, illetve mások önkéntes felajánlásait is elfogadták, hiszen a nyomtatásnak, a terembérlésnek stb. költségei vannak. A Humán Platform Egyesület számlájára lehetett (és lehet továbbra is) befizetni a támogatóinknak, de ez a civil szervezet sem Soros, csupán a Norvég Alap támogatója – volt valamikor, hiszen kormányunk már évek óta blokkolja az alap hazai jelenlétét, mert nem járul hozzá, hogy a kb. 100 milliárdos éves támogatás 10 százalékát a civilek maguk között oszthassák fel, hanem azt is ő akarja kezelni – nem titok, miért.

Az OHA tehát csupán megszervezte a *Jelentés* megírását és kiadását, de a 30 szerző közül sokan vagyunk, akiknek nemcsak Soroshoz, de az OHA-hoz sincsen valójában ezen túl közünk, és mivel az OHA beltagjairól sem tartom valószínűnek, hogy pártutasításokat teljesítettek volna, joggal állíthatjuk, hogy független értelmiségiek vagyunk – tekintet nélkül esetleges politikai rokon- vagy ellenszenvainkra. (Csak zárójelben jegyzem meg, hogy mivel a Fidesz számára újabban már a Néppárt is „balliberális” lett, az ő nézőpontjukból aligha lehet másként felcímkézni bárkit, aki nem a Fidesz híve. Ha pedig egy hajdan elfogadott támogatás egy szervezetet „sorosistává” változtat, akkor a Fidesz is nyugodtan feliratkozhat a listára.)

A fent idézett rövid hangadó hírek után következtek az „elemző” műsorok a közmédiában. Mindjárt január 28-án reggel Deák Dániel, a XXI. Század Intézet (főigazgató: Schmidt Mária) vezető elemzője – Hidvéghihez hasonlóan – valószínűleg még nem a *Jelentés* ismeretében nyilatkozott a tartalmáról: **4** „kreált vádak, hamis megállapítások alapján, Magyarország-ellenes szándékkal megírnak egy ilyen jelentést”, mondja, de ezekből egyet sem idéz, arról nem is szólva, hogy a *Jelentés* szerzőit természetesen nem invitálták a stúdióba. Bár nem hatalmaztak föl erre, biztos vagyok benne, hogy a szerzők közül sokan elmennének egy olyan vitaműsorba, ahol a *Jelentés*ben leírt tényekről és állításokról lehet beszélgetni.

A Kossuth rádió *Ütköző* című műsora már évek óta rácáfol a saját nevére. A kormány nézeteit dicséretesen képviselő műsorvezető, Csete Beáta mellé a Századvég (kuratóriumi elnök: G. Fodor Gábor) vezető elemzőjét, Halkó Petrát, valamint az Alapjogokért Központ **5** igazgatóját (és egyben a KESMA elnökét), Szánthó Miklóst kérték fel – nyilván a nagyobb ütközés kedvéért. **6** A riporter aztán alanyaival válllvetve sorol neveket, akik nincsenek a szerzők között (Lakner Zoltántól Lattmann Tamásig), **7** csak hogy a politikai elkötelezettséget bizonyítsák. Az oktatás általános nyomorúságát például azzal igyekeznek megcáfolni, hogy sokan nyertek diákolimpiákat. Mintha a nagyarányú szegénységnek az lenne az ellenérve, hogy Mészáros Lőrinc bezzeg milyen gazdag. Visszatérő motívuma ezeknek az egyoldalú műsoroknak, ami egyébként az általános háttérutasítások létét igazolja, hogy a riporternek arra kérdezznek rá, vajon más országokban előfordul-e, hogy az ellenzéki képviselők külföldön támadják kormányukat, országukat. Hiába, *A tanú* forgatókönyve még mindig előttük van.

Egy másik hamis érvük ez: „Így bizonyos szempontból érthető frusztráltságuk, hiszen ez a balliberális, progresszív narratíva már egyáltalán nem tud kizárólagosan (!) érvényesülni a kultúra vagy a köznevelés területén.” **8** Miközben a közmédia teljes felületét a Fidesz narratívája uralja, semmilyen esélyt nem adva a vitára. Mert pontosan ezért fordulnak szembe a „nyitott társadalommal”, amelyben – a gyengébbek kedvéért nem Soros, hanem egykori professzora, a kommunizmust és a fasizmust egyaránt zárt társadalomként elítélő Karl Popper szerint – a kritikai gondolkodás révén nyílt vitákban dőlnek el a fontos kérdések, míg a törzsi vagy totalitáriánus zárt társadalmakban a valóságnak csak egyetlen felfogása érvényesülhet. **9** A magyar közmédia maga a példa a popperi zárt társadalom működésére.

A *Jelentés* alkotói a független (vagy „ellenzéki”) sajtóban azért szóhoz jutottak, de amint a *Jelentésben* is szerepel, a közmédia totális elfoglalása és kézi vezérlése (lásd például a nevezetes Karácsony-interjút) olyan helyzeti előnyhöz juttatja a kormányoldalt, ami példátlan Európában.

A MAKI sincsen kőbe vésve

A bő egy éve megalakult Magyarországi Kutató Intézet is az egyik példája a központosító akaratnak, amely az állami támogatásokkal, illetve állami cégek segítségével alapítja meg, majd tartja életben a propagandájuk számára fontos szervezeteket, intézményeket, köztük a számos úgynevezett kutatóintézetet, amelyek évente 10 milliárdos nagyságrendben költik mindannyiunk pénzét, többségükben minősítetlen és minősíthetetlen tudományos eredményekkel, ha egyáltalán felmutatnak ilyesmiket – miközben az MTA egykori kutatóhálózatának évi 17 milliárd jutott, amiből az 5000 körüli munkatársi gárdát is eltartotta.

Jóllehet a MAKI-t életre hívó kormányrendelet (kr.) azóta jottányit sem változott, az intézmény belső szerkezete jelentős mértékben átalakult. Még tavaly júniusban a következő „kutatóközpontok” voltak felsorolva a honlapjukon: Történeti, Vallástudományi és Vallástörténeti, Régészeti, Népeségföldrajzi és Geoinformatikai, Archeogenetikai, Klasszika-filológiai, Lingvisztika (sic), Magyar Nyelvi, valamint Néprajzi Kutatóközpont.

Ezek nagyjából megfeleltek a kr.-ben felsorolt 27 (!) működési terület – mondjuk így – szakmailag értékelhető részének, melyek közül 11 nyelvi-nyelvészeti, 9 történeti-régészeti-genetikai-néprajzi-népzenei jellegű, sajátos egyensúlytalanságot mutatva. (A többi felsorolt feladat szervezési, promóciós meg hasonló tárgyú.)¹⁰ A tavaly a honlapon lévő Népeségföldrajzi és Geoinformatikai Kutatóközpont létét a kr. 4. pontja indokolta: „a kelet-európai térség egyes részeinek VIII–X. századi történeti-földrajzi tájrekonstrukciója”, a Néprajzi Kutatóközpontét a kr. 7. pontja: „néprajzi és népzenei kutatások”, a Vallástudományi és Vallástörténetiét pedig a kr. 6. pontja: „vallástörténeti kutatások”.

Már tavaly őszre is változott a kép, de az idej újabb és látható indoklás nélkül felforgatott szervezetben ez a három csapat már egyáltalán nem létezik. A „lingvisztika” meg a magyar nyelvi központ feladatait átvette más, de sajnos a vallástörténetinek például ezt az izgalmas kutatási területét sehol sem találjuk: „*egységes tudományfilozófiai koncepció alapján vizsgálja a vallás jelenségét a IX–X. századi magyar törzsszövetségtől kezdve a XXI. századi modern Magyarorszáig*”. Hogy helyettük mi van, azt az alábbi friss listában láthatjuk: Archeogenetikai, Eszmetörténeti, Klasszika-filológiai, Magyar Nyelvtörténeti, Nyelvtervezési, Régészeti, Történeti Kutatóközpont, valamint a László Gyula Kutatóközpont és Archivum.¹¹

Most ne azzal törődjünk, hogy mennyire van átfedésben a másfél éves önálló működés után a MAKI-ba befogadott László Gyula központ tevékenysége a MAKI-ban már korábban is megalapított régészeti és történeti központokéval, hanem tekintsük meg a vadonatúj Eszmetörténeti Kutatóközpont portfólióját.¹² Küldetésük „*Európa – és ezen belül a Kárpát-medencei magyarság – eszmetörténetének szisztematikus feltérképezése, annak minden egyéb, más kontinenseket is érintő kapcsolatrendszerével, a magyarság őstörténetétől napjainkig*”. A lényegyet azonban ebben a célkitűzésben találjuk: „*Ezenfelül az Eszmetörténeti Kutatóközpont megszervezi és működteti a nemzetközi Európai Eszmetörténeti Társaságot (Society for the European History of Ideas), amely az európai és magyar eszmetörténettel foglalkozó magyar és nemzetközi kutatók (minden kontinensre kiterjedő) együttműködési hálózata.*”

Az eddigi vallástörténeti főszakértő, Hoppál Kál Bulcsú nevét már csak a Közzolgálati Egyetem oktatói között találjuk, de mindent megmagyaráz, ha megtekintjük az új vezető nevét: Klima Gyula, az MTA doktora, ugyanis nemzetközileg elismert, jelentős munkásságot felmutató filozófus, aki jelenleg a New York állambeli Fordham University professzora.¹³ Viszont egy vadonatúj nemzetközi társaság megalapítása révén itt új lehetőségek nyílnak előtte. Így már érthető, miért éri meg, hogy ingázzon az USA és Budapest között, hiszen még egy folyóiratot is elindíthat, és évenkénti konferenciát rendezhet a busás MAKI-támogatásból.

Bár eszmetörténetről szó sincs a kr.-ben, a mára eltűnt néprajzi, népzenei, történeti-földrajzi, vallástörténeti központ feladatai könnyűszerrel átcsoportosíthatók a tudományosság ismérveivel nem igazán büszkélkedő MAKI más egységeibe, hogy a kr. amúgy sem makulátlan szelleme ne sérüljön.

Élet az egyablakos országban

Az elegánsan központosításnak nevezett pusztítás, mint az elmúlt hónapokban láthattuk, a múzeumok és a színházak után elérte a politikai környezetre mindig is érzékeny irodalmat, amelynek a tavaly kinevezett uralkodója egyre több mindent gyömöszköl maga alá, és ehhez képest egyre több árulkodó interjút ad. Demeter Szilárd vetette fel a „Magyar Nyelv Háza” létrehozásának őrült ötletét (bár, ha már a magyar nyelvről van szó, akkor inkább „A magyar nyelv háza” lehetne), hiszen mi köze az Irodalmi Múzeum gyűjtőkörének a Széchényi Könyvtárhoz, plusz a nyelvstratégiai intézetekhez (!) meg a többihez, amit egy fedél alá rakosgatna a mind könyvtár-, mind múzeumügyekben (valamint a nyelvészetben is) kárpótló és 2008 óta már eredeti filozófusi szakmájában sem dolgozó irodalmi cár.¹⁴

Szerencsénkre szeret nyilatkozni, nemegyszer összefont karokkal, ami a kulturális kommunikációban szokatlan, ám sokat eláruló jelzés, de ne higgyük, hogy ellentmondó állításai bármiféle retorzióhoz vezetnének. Itt van például két megszólalása a Térey-ösztöndíjak tárgyában: *„Hogy mi az én – szükségszerűen szubjektív – ízlésítéletem, az itt és most nem számít, tehát nem minősíteném a listát. Éppen azért kértünk fel egy 19 fős szakmai kuratóriumot minden nagyobb írószakmai szervezet részvételével, hogy ne az én saját értékvilágom tükröződjön, mert a Térey-ösztöndíj nem rólam szól.”*¹⁵ És a másik: *„Fenntartói logika, ha már kibulizok egy ilyen ösztöndíjat és felelős vagyok érte és én írok alá papírokat, akkor jogom van ahhoz, hogyha a végső listában látok olyan szereplőket, akik nem érdemesültek a Térey-ösztöndíjra, azokat ne fogadhassam el.”*¹⁶

Az egyablakos rendszert az akadémiai kutatóknak és a felsőoktatás oktatóinak is módjukban áll megtapasztalni, hiszen az e területeket egyetlen „ökoszisztémának” tekintő miniszter, Palkovics László felelős a számukra osztható költségvetésért, akármilyen hangzatos szavakkal dicsérte az MTA-tól úgymond a parlament alá helyezett kutatóhálózat eljövendő függetlenségét. Mert kiderült, hogy az Eötvös Loránd Kutatóhálózatba tartozó intézmények teljesítményét végső soron az Innovációs és Technológiai Minisztérium fogja ellenőrizni, és eszerint fogja további támogatásukat folyósítani. Igaz, az anyagi források jelentős növelését, beleértve a fizetésemelést is, az idei második félévre már megígérték.

Nem tudni azt sem, hogyan sikerül az intézeteitől megfosztott Akadémiának megtalálni a helyét az új körülmények között. A három eltérő habitusú elnökjelölt, valamint a többi posztra pályázók írásban leadott elképzelései hamarosan hozzáférhetőek lesznek a *Magyar Tudomány* portálján. Lesz majd vita is, legalább a három elnökjelölt között, bár ennek formája és nyilvánossága még nincs eldöntve. Előre láthatóan a sajtót nem hívják meg, de még kérdéses, hogy csak a választásra jogosult kb. 550 akadémikus és képviselő vagy a teljes köztestület érdeklődő tagjai számára tegyék-e lehetővé a részvételt. Utóbbi esetben a 16 ezer körüli tagság miatt komoly technikai akadályokat kell leküzdeni. Ugyanakkor, ha az MTA nyitni akar a tudóstársadalom felé, akkor fel kell mutatnia, hogy tárt kapukkal várja őket. Ám a legnagyobb kérdés valószínűleg az, mi lesz az új vezetés viszonya és kapcsolata a kormánnyal és annak kijelölt tudományfelelősével.

Mert Orbán Viktor nemcsak Freund Tamás neki címzett levelét küldte át Palkovicsnak, hanem Lovász László MTA-elnök személyes találkozási irányuló többszöri kérését is figyelmen kívül hagyta és a miniszterhez utasította. Jelzésnek vehetjük azt is, hogy még amikor a kormányzat álláspontját támogató nyilatkozatot ad ki az MTA, mint a napokban az ukrainai nyelvtörvény ügyében, a kormánysajtó akkor sem vesz tudomást róla.¹⁷ Szakértőket pedig a kormány alapította „saját” intézetekből kér fel, mintegy bezárva a cikkem elején felrajzolt kört. Gyanakszom, hogy az Akadémia új vezetése sem számíthat „a nemzet tanácsadójának” szerepére, legalábbis ami a kormányzati elfogadottságot illeti.

1 <http://oktatoihalozat.hu/wp-content/uploads/2020/01/magyar.pdf>

<http://oktatoihalozat.hu/wp-content/uploads/2020/01/angol.pdf>

2 <https://www.youtube.com/watch?v=Bb6mQ71jbDo>

3

<https://hirado.hu/kulfold/kulpolitika/cikk/2020/01/28/magyar-ellenzeki-ep-kepviselok-tartottak-konferenciat-brusszelben>

4 <https://www.youtube.com/watch?v=Bb6mQ71jbDo>

5 Az úgynevezett civil szervezet támogatóiról honlapjukon nincs említés. Utolsó adatért ld.:

<https://oktatas.atlatszo.hu/2015/05/07/alcivilbebukottak/>

6

https://mediaklikk.hu/radio-lejatszokossuth/?date=2020-01-30_13-00-00&enddate=2020-01-30_13-11-00&ch=mr1

https://mediaklikk.hu/radio-lejatszokossuth/?date=2020-01-30_13-04-00&enddate=2020-01-30_13-38-00&ch=mr1

7 „(Halkó Petra) hozzátette, ennek egyik konkrét példája, hogy a most bemutatott jelentés szerzői között szerepel Tóth Csaba, aki jelenleg Cseh Katalin, a Momentum európai parlamenti képviselőjének kabinetfőnöke.”

<https://hirado.hu/belfold/belpolitika/cikk/2020/01/31/objektivnek-mondjak-de-elfogultak-a-magyarorszagrol-szolo-jelentesek>

Tóth Csaba nem szerepel a szerzők között.

8 https://mandiner.hu/cikk/20200130_hattal_europanak_jelentett_magyarorszagrol_az_oktatoi_halozat

9 Karl. R. Popper, *The Open Society and Its Enemies*, Routledge, London, 1945 (4. kiadás: 1962).

10 <https://mki.gov.hu/hu/magyarsagkutato-intezet>

11 <https://mki.gov.hu/hu/kutatas>

12 <https://mki.gov.hu/hu/kutatas/eszmetorteneti-kutatokozpont>

13 <https://faculty.fordham.edu/klima/>

14

<https://magyarnemzet.hu/kultura/demeter-szilard-a-magyar-irodalom-infrastrukturajanak-meguujitasara-kap-tam-megbizast-7720793/>

15 <https://24.hu/kultura/2020/01/31/terey-osztondij-botrany-demeter-szilard-irodalom-politika/>

16 https://nepszava.hu/3064935_beindult-a-pim-agyrosztje

17 Még az MTI hírére sem vették át, csupán hat nappal később a KESMA sablonja alapján az M1 egy adását foglalták össze, amelyben utaltak az MTA-ra is, pl.

<https://boon.hu/orszag-vilag/ukrajna-szerint-a-magyarsag-nem-oshonos-kisebbség-video-4058070/>